

College voor Toetsen en Examens

NEDERLANDSE TAAL REFERENTIELEVEL 2F

SYLLABUS CENTRAAL EXAMEN MBO

Ingangsdatum 1 augustus 2019

© 2018 College voor Toetsen en Examens mbo, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

CvTE Syllabuscommissie Nederlandse taal 2F mbo

Voorzitter: Dr. Jacqueline Evers-Vermeul (Universiteit Utrecht)

Secretaris: Drs. Inge van Meelis (ITTA – Universiteit van Amsterdam)

Toetsdeskundige: Drs. Trudy Heuves (Cito)

Lid: Pauline Koster

Lid: Ardjan van Straaten

Lid: Nel Sijmons

Lid: Ancella de Wit

Inhoud

	Voorwoord	3
1	Opbouw van deze syllabus	4
2	Formele inkadering	5
3	Niveau 2F	7
4	Lezen in het centraal examen	9
5	Luisteren in het centraal examen	19
	Bijlage 1: Referentieniveaus taal – Lezen zakelijke teksten	27
	Bijlage 2: Referentieniveaus taal - Luisteren	29

Voorwoord

Deze syllabus bevat de exameneisen voor het centraal examen Nederlandse taal 2F. De syllabus stelt docenten in staat zich een beeld te vormen van wat in dit centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. De syllabus is bedoeld als hulpmiddel voor de voorbereiding op dit examen. De inwerkingtreding van deze syllabus is 1 augustus 2019. De syllabus is van kracht totdat een nieuwe syllabus deze vervangt.

In het Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen (Staatsblad 17 juni 2010, nr. 265) zijn de referentieniveaus vastgesteld en is bepaald dat de referentieniveaus 2F Nederlandse taal en rekenen gelden. In het centraal examen Nederlandse taal zal conform het referentieniveau 2F centrale examinering plaatsvinden voor de vaardigheden "lezen" en "luisteren".

Deze syllabus geeft een toelichting op de examenonderwerpen die centraal geëxamineerd worden. De syllabus bevat informatie over een of meer van de volgende onderwerpen:

- specificaties van examenstof;
- begrippenlijsten;
- bekend veronderstelde voorkennis;
- voorbeeldopgaven;
- toelichting op de vraagstelling.

Overige aspecten die de afname van het centraal examen betreffen, zoals protocollen voor afname, de toegestane hulpmiddelen, regels over aanpassingen voor kandidaten met een handicap, regels voor omzetting van scores in cijfers, de aard, de vorm en de tijdsduur van het examen worden door het College voor Toetsen en Examens bij (aparte) regeling vastgesteld. Betrokkenen worden hierover tijdig via www.examenbladmbo.nl geïnformeerd.

De functie van een syllabus is docenten in staat te stellen zich een beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Een syllabus is dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat in een centraal examen ook iets aan de orde komt dat niet expliciet is benoemd in een syllabus, maar dat naar het algemeen gevoel daarvan in het verlengde ligt. Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor de voorbereiding op een centraal examen. Maar hij kan ook behulpzaam zijn voor producenten van leermiddelen, voor toetsconstructeurs en voor nascholingsinstanties.

Drs. P.J.J. Hendrikse
Voorzitter College voor Toetsen en Examens

1 Opbouw van deze syllabus

Hoofdstuk 2 beschrijft de wetten en regelingen waarop het centraal examen *mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F* is gebaseerd, inclusief de thema's die in het examen aan bod komen. Hoofdstuk 3 maakt duidelijk hoe niveau 2F zich verhoudt tot de niveaus 1F en 3F en geeft daarmee een beschrijving van wat typerend is voor niveau 2F. De twee hoofdstukken daarna gaan dieper in op de twee vaardigheden die met het centraal examen getoetst worden: *lezen* in hoofdstuk 4 en *luisteren* in hoofdstuk 5. Bijlage 1 en 2 geven tot slot de integrale tekst weer van de onderdelen *lezen* en *luisteren* in het Referentiekader.

2 Formele inkadering

Deze syllabus beschrijft het centraal examen *mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F*. De inhoud van dit examen is in ieder geval aan de volgende drie formele kaders gebonden:

1. het *Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB* (zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0027963>);
2. de *Regeling examinering Nederlandse taal beroepsopleidingen WEB* (zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0035256>);
3. het *Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen* (zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0027879>).

In dit hoofdstuk komt aan bod hoe elk van deze besluiten/regelingen de invulling van het centraal examen afbakt.

2.1 Nederlandse taal als generiek examenonderdeel

Artikel 3 van het *Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB* legt vast dat *Nederlandse taal* een van de generieke examenonderdelen is. Nederlands is dus een examenonderdeel voor alle mbo-opleidingen.

2.2 Verdeling van onderdelen over centrale en instellingsexamens

De *Regeling examinering Nederlandse taal beroepsopleidingen WEB* specificeert welke onderdelen op het mbo geëxamineerd worden: mondelinge taalvaardigheid (gesprekken, luisteren en spreken), lezen van zakelijke teksten, schrijven en begrippenlijst en taalverzorging. Volgens artikel 2 van deze regeling omvat het centraal examen Nederlands de onderdelen *lezen van zakelijke teksten* en *luisteren*. De overige onderdelen maken deel uit van het instellingsexamen.

De focus op zakelijke teksten impliceert dat er bij het centraal examen geen fictionele, narratieve en literaire teksten aan bod komen. Luisteren omvat het beluisteren van audiofragmenten en het beluisteren en bekijken van audiovisuele fragmenten (zogenoemde kijkluisterfragmenten). In de praktijk is ervoor gekozen om de verdeling van lees- en (kijk)luisteropgaven vergelijkbaar te houden: beide ongeveer 50%.

2.3 Invulling van de onderdelen lezen van zakelijke teksten en luisteren

Het derde formele kader is het *Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen*, dat ook wel het *Referentiekader* of het *Referentiekader Nederlands* wordt genoemd. Hierin is wettelijk vastgelegd naar welke eindtermen verschillende onderwijsniveaus (basisschool, vmbo, mbo, havo, vwo) behoren toe te werken. Dit besluit specificeert voor niveau 2F wat er bij de vaardigheden *lezen van zakelijke teksten* en *luisteren* van mbo-studenten verwacht wordt. Hoofdstuk 3, 4 en 5 gaan hier dieper op in.

2.4 Themakeuze bij de onderdelen lezen van zakelijke teksten en luisteren

Bij de examinering van de vaardigheden *lezen* en *luisteren* wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van authentieke teksten (of tekstgedeelten) en (kijk)luisterfragmenten. Dat wil zeggen dat teksten niet speciaal voor de examens gemaakt worden, maar dat bestaande teksten of (kijk)luisterfragmenten worden

geselecteerd uit kranten en tijdschriften en van televisie, radio of internet. Wel kunnen de teksten licht bewerkt zijn om ze bijvoorbeeld qua lengte geschikt te maken voor het examen.

De thema's van de examenteksten zijn niet strikt vastgelegd. Volgens het Referentiekader moeten studenten op niveau 2F teksten kunnen lezen en beluisteren over alledaagse onderwerpen, die aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen en onderwerpen die verder van de leerling afstaan (zie ook paragraaf 3.2). Dit geeft ruimte voor een breed scala aan thema's. Omdat *Nederlandse taal* behoort tot de generieke examenonderdelen (zie paragraaf 2.1), is het wenselijk dat de thema's in het centraal examen relevant zijn voor studenten uit alle mbo-studierichtingen. Daarom is ervoor gekozen om de themakeuze van de teksten en (kijk)luisterfragmenten aan te laten sluiten bij een ander generiek examenonderdeel: loopbaan en burgerschap. De thema's die in het centraal examen aan bod komen zijn dus in principe niet beroepsspecifiek.

Loopbaan en burgerschap omvat volgens bijlage 1 uit het *Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB* (eerder genoemd in Hoofdstuk 2) de volgende deelthema's, die in het centraal examen Nederlands aan bod kunnen komen:

- loopbaan (bijvoorbeeld loopbaanoriëntatie en -ontwikkeling)
- burgerschap, met thema's in
 - o de politiek-juridische dimensie (bijvoorbeeld veiligheid, mensenrechten en de rol van massamedia);
 - o de economische dimensie (bijvoorbeeld deelname aan de arbeidsmarkt, consument zijn);
 - o de sociaal-maatschappelijke dimensie (bijvoorbeeld de multiculturele samenleving, functioneren in de eigen woon- en leefomgeving);
 - o de dimensie vitaal burgerschap (bijvoorbeeld gezondheid, gezondheidsrisico's en leefstijl).

Elk examen biedt meerdere teksten of fragmenten aan, waarbij gestreefd wordt naar diversiteit in onderwerpen. Daarmee kan beter beoordeeld worden of de kandidaat met teksten over verschillende onderwerpen uit de voeten kan, binnen de kaders van niveau 2F. Deze variatie in onderwerpen is ook van belang voor de betrouwbaarheid van het examen. In een examen met slechts één onderwerp zou de bekendheid van de kandidaat met dit onderwerp te veel mee kunnen gaan spelen.

3 Niveau 2F

Dit hoofdstuk bespreekt hoe de niveaubeschrijvingen uit het Referentiekader zijn opgebouwd en gaat kort in op de belangrijkste verschillen tussen de vier niveaus die het Referentiekader onderscheidt (1F, 2F, 3F en 4F). Zo wordt in grote lijnen duidelijk wat niveau 2F voor lezen en luisteren inhoudt en waarin dit niveau zich onderscheidt van de aangrenzende niveaus.

3.1 Beschrijving van de referentieniveaus taal

Het Referentiekader geeft per vaardigheid eerst een algemene beschrijving van de niveaus (zie Bijlage 1 en 2 voor de integrale teksten). Vervolgens gaat het in op de taken die taalgebruikers op de verschillende niveaus moeten kunnen uitvoeren: met *welk type teksten en (kijk)luisterfragmenten* moeten zij uit de voeten kunnen? Daarna volgen de kenmerken van de taakuitvoering, waarin wordt omschreven *wat* taalgebruikers met die teksten en fragmenten moeten kunnen, oftewel *welke deelvaardigheden* zij zouden moeten beheersen. Deze beschrijvingen in het Referentiekader laten zien hoe de niveaus 1F, 2F, 3F en 4F zich tot elkaar verhouden.

3.2 Wat is niveau 2F?

Niveau 2F wordt beschouwd als het minimumniveau om goed te kunnen participeren in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Het 2F-niveau is dan ook typerend voor een taalgebruiker die zich goed kan redden als mbo-student en als burger in de maatschappij. Eenvoudige en alledaagse taken gaan deze taalgebruiker gemakkelijk af, maar bij het lezen of beluisteren van meer beroepsspecifieke of abstractere teksten kan de taalvaardigheid tekortschieten. Het begrip 'tekst' verwijst hierbij zowel naar leesteksten als naar (kijk)luisterfragmenten.

Algemene omschrijving Lezen zakelijke teksten

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld.	Kan teksten lezen over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling en over onderwerpen die verder van de leerling af staan.	Kan een grote variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard zelfstandig lezen. Leest met begrip voor geheel en details.	Kan een grote variatie aan teksten lezen over tal van onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard en kan die in detail begrijpen.

Algemene omschrijving Luisteren

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan luisteren naar eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling.	Kan luisteren naar teksten over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling of die verder van de leerling af staan.	Kan luisteren naar een variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard.	Kan luisteren naar een grote variatie aan, ook complexe, teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard, die ook abstracte thema's kunnen behandelen.

Vergelijking van de algemene omschrijving van niveaus 1F tot en met 4F in deze tabellen maakt duidelijk dat er een verschuiving optreedt in de *onderwerpen* waar de taalgebruiker mee overweg moet kunnen. Deze onderwerpen verschuiven bij lezen én luisteren van concreet, dichtbij en bekend op 1F, naar gevarieerd en abstract op 4F. Op

niveau 2F kunnen de onderwerpen wat verder van de taalgebruiker afstaan, maar de uitwerking van het onderwerp blijft concreet en herkenbaar en heeft raakvlakken met de eigen leefwereld.

Kenmerkend in de lees- en (kijk)luisterteksten op niveau 2F is verder de heldere structuur, waarin verbanden duidelijk worden aangegeven. De informatiedichtheid is over het algemeen niet hoog. In hoofdstuk 4 en 5 wordt dieper ingegaan op de soort teksten en de tekstkenmerken van teksten op niveau 2F.

3.3 Cumulatieve opbouw

Het Referentiekader is cumulatief opgebouwd. Beheersing van referentieniveau 2F omvat dus ook beheersing van wat er bij referentieniveau 1F aan bod is gekomen. De technische leesvaardigheid en woordenschat zijn hier een voorbeeld van (zie de tabel hieronder). Deze zijn op niveau 1F nog in ontwikkeling, maar vanaf niveau 2F spelen ze geen onderscheidende rol meer. Andere onderdelen komen pas vanaf referentieniveau 3F voor, zoals het herkennen van drogredenen en onderscheid maken tussen standpunt en argumenten. Deze onderdelen spelen dus geen rol in examens op niveau 2F.

Techniek en woordenschat

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan teksten zodanig vloeiend lezen dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat. Kent de meest alledaagse (frequente) woorden, of kan de betekenis van een enkel onbekend woord uit de context afleiden.	Op dit niveau is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk van leerlingen meer. De woordenschat van de leerling is voldoende, om teksten te lezen en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context afgeleid worden.		

In de examenpraktijk betekent de cumulatieve opbouw dat 1F-taken ook op 2F-niveau nog bevroegd kunnen worden, maar dan passend bij het niveau van de teksten die mbo-studenten moeten kunnen lezen en de (kijk)luisterfragmenten die ze moeten kunnen beluisteren.

4 Lezen in het centraal examen

Hoofdstuk 4 gaat dieper in op de kenmerken van lezen op niveau 2F. Paragraaf 4.1 behandelt de typerende kenmerken van de teksten die studenten moeten kunnen lezen en paragraaf 4.2 maakt vervolgens duidelijk met welke tekstsoorten studenten op 2F moeten kunnen omgaan. Paragraaf 4.3 bespreekt tot slot welke deelvaardigheden studenten hierbij geacht worden te beheersen.

Elk onderdeel start met een tabel die letterlijk weergeeft wat er in het Referentiekader staat. Daarna volgt een beknopte toelichting in lopende tekst en worden de betreffende onderdelen geïllustreerd met vragen uit de voorbeeldexamens Nederlands 2F voor het mbo (zie www.examenbladmbo.nl). Uiteraard gaat het hier slechts om een selectie van mogelijkheden en niet om een uitputtende lijst: ook andere vraagsoorten komen voor, zoals te zien is in de voorbeeldexamens (in de tabellen afgekort als VB-EX). Bijlage 1 geeft de integrale tekst uit het Referentiekader weer voor het onderdeel *lezen*.

4.1 Tekstkenmerken

Tekstkenmerken lezen

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
De teksten zijn eenvoudig van structuur; de informatie is herkenbaar geordend. De teksten hebben een lage informatiedichtheid; belangrijke informatie is gemarkeerd of wordt herhaald. Er wordt niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd. De teksten bestaan voornamelijk uit frequent gebruikte (of voor de leerlingen alledaagse) woorden.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden in de tekst worden duidelijk aangegeven. De teksten hebben overwegend een lage informatiedichtheid en zijn niet te lang.	De teksten zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke opbouw die tot uiting kan komen in het gebruik van kopjes. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	De teksten zijn complex en de structuur is niet altijd even duidelijk.

Teksten op 2F hebben een heldere opbouw. Deze opbouw kan bijvoorbeeld duidelijk worden door een overzichtelijke lay-out met tussenkopjes en door het gebruik van verbindings- of signaalwoorden (*daarom, bijvoorbeeld, hoewel, het gevolg hiervan is*), die de verbanden tussen zinnen en tussen tekstdelen markeren. De 2F-lezer hoeft hierdoor weinig moeite te doen om de grote lijn van de tekst te volgen of te begrijpen wat informatie in de ene zin met informatie uit de volgende zin te maken heeft.

De informatiedichtheid op niveau 2F is niet laag (zoals bij 1F), maar ook niet hoog (zoals bij 3F). Op het onderliggende niveau 1F wordt belangrijke informatie gemarkeerd of herhaald, zodat het voor de lezer snel duidelijk is welke boodschap wordt overgebracht. Op niveau 2F kan de tekst wat meer informatie bevatten, maar wordt deze nog steeds gedoseerd aangeboden, ondersteund met voorbeelden en uitleg. Op niveau 3F wordt er nog meer informatie tegelijk gegeven en komen er minder voorbeelden en herhalingen voor.

De 2F-teksten mogen 'niet te lang' zijn, terwijl niveau 3F geen beperking in tekstlengte meer kent. Langere teksten maken het mogelijk om de vaardigheid *zoekend lezen* te toetsen. In het examen kunnen dan ook teksten van verschillende lengte worden aangeboden, maar in de praktijk zullen er vanwege de beperkte examenduur geen écht lange teksten voorkomen. Bij vragen wordt doorgaans aangegeven op welk deel van de tekst de vraag betrekking heeft, zodat de hoeveelheid leeswerk per vraag te overzien blijft.

4.2 Tekstsoorten

Het Referentiekader beschrijft drie taken (zie de drie tabellen in deze paragraaf), die gedefinieerd kunnen worden vanuit de doelen die de schrijver ermee nastreeft (informerend, instruerend dan wel overtuigend). Hieronder wordt de vertaalslag gemaakt van deze taken naar concrete tekstsoorten die zoal in het centraal examen kunnen voorkomen.

Lezen van informatieve teksten

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan eenvoudige <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals zaakvakteksten, naslagwerken, (eenvoudige) internetteksten, eenvoudige schematische overzichten.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, waaronder schoolboek en studieteksten (voor taal- en zaakvakken), standaardformulieren, populaire tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden) en het alledaagse nieuws in de krant.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals voorlichtingsmateriaal, brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik), teksten uit (gebruikte) methodes, maar ook krantenberichten, zakelijke correspondentie, ingewikkelde schema's en rapporten over het eigen werkterrein.	Kan <i>informatieve</i> teksten met een hoge informatiedichtheid lezen, zoals lange en ingewikkelde rapporten en gecondenseerde artikelen.

De informatieve teksten in het centraal examen zijn vaak teksten uit (regionale) kranten of populaire tijdschriften, uit brochures of informatieve folders (bijvoorbeeld van een apotheek), of van informatieve websites. Dit kunnen teksten zijn waarin schema's, grafieken of tabellen voorkomen. Het Referentiekader noemt schoolboek- en studieteksten als voorbeelden van informatieve teksten. Teksten uit lesmethodes worden echter niet gebruikt voor de centrale examinering, omdat deze een voordeel kunnen opleveren voor studenten die bekend zijn met de betreffende methode en/of voor studenten uit specifieke mbo-richtingen. De gebruikte teksten behandelen in principe geen vak- of beroepsspecifieke thema's (zie paragraaf 2.4).

Lezen van instructies

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan eenvoudige <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals (eenvoudige) routebeschrijvingen en aanwijzingen bij opdrachten (uit de methode).	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals recepten, veelvoorkomende aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen en bijsluiters van medicijnen.	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bij onbekende apparaten en procedures.	

De overzichtelijke en stapsgewijze opbouw van instructieve teksten zoals recepten, gebruiksaanwijzingen, bijsluiters en online informatie over het terugsturen van bestelde producten maken deze geschikt voor lezers op 2F-niveau. Dergelijke instructieve teksten worden vaak bevraagd vanuit een situatieschets waarin één of meerdere personen te maken hebben met de instructies die in de tekst staan beschreven. In het examen komen geen vakspecifieke instructies voor; de teksten komen uit een voor alle mbo-richtingen herkenbare context.

Lezen van betogende teksten

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan eenvoudige <i>betogende</i> teksten lezen, zoals voorkomend in schoolboeken voor taal- en zaakvakken, maar ook advertenties, reclames, huis- aan huisbladen.	Kan <i>betogende</i> , vaak redundante teksten lezen, zoals reclameteksten, advertenties, folders, maar ook brochures van formele instanties of licht opiniërende artikelen uit tijdschriften.	Kan <i>betogende</i> teksten lezen waaronder teksten uit schoolboeken, opiniërende artikelen.	Kan <i>betogende</i> teksten lezen waaronder teksten met een ingewikkelde argumentatie, of artikelen waarin de schrijver (impliciet) een standpunt inneemt of beschouwing geeft.

Betogende teksten op niveau 2F kunnen allerlei overtuigende teksten zijn waarin duidelijke meningen en adviezen worden gegeven, inclusief reclames, advertenties en brochures, bijvoorbeeld over het belang van medicijngebruik. Een licht opiniërend artikel bevat een mening over een onderwerp dat dicht bij de leefwereld van mbo'ers staat, met eenvoudig te volgen argumenten. Leerlingen hoeven op niveau 2F geen drogredenen te herkennen en ze hoeven niet te werken met argumentatieschema's.

De teksten zijn vaak redundant, wat wil zeggen dat de schrijver dezelfde boodschap op verschillende manieren probeert over te brengen. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld een combinatie van uitleg, tips en voorbeelden over hetzelfde onderwerp, of teksten waarin het standpunt zowel uit de woorden als uit een bijgevoegde illustratie kan worden afgeleid.

Er bestaan ook teksten waarin meerdere tekstdoelen worden gecombineerd. Dit komt onder andere voor bij recensies of brochures. In een boekrecensie geeft de schrijver bijvoorbeeld in het eerste deel van de tekst informatie over het betreffende boek, waarna hij de lezer in een ander deel probeert te overtuigen van zijn mening over dat boek. En de schrijver van een brochure van een rijkschool kan in één alinea de lezer informeren over de regelgeving rond rijexamens en in een volgende alinea de lezer proberen te overtuigen van de kwaliteit van de rijkschool of te instrueren over aanmelding bij de rijkschool. Dergelijke teksten met meerdere tekstdoelen kunnen ook deel uitmaken van het centraal examen.

4.3 Deelvaardigheden

Het Referentiekader maakt in de omschrijving van de *kenmerken van de taakuitvoering* bij lezen een onderscheid tussen de volgende deelvaardigheden (zie de tabellen op de volgende pagina's):

- techniek en woordenschat
- begrijpen
- interpreteren
- evalueren
- samenvatten
- opzoeken.

Deze deelvaardigheden geven aan wat de lezer met de informatie uit de tekst moet kunnen doen.

In deze paragraaf worden de deelvaardigheden toegelicht en zijn voorbeelden opgenomen van de manier waarop deze zoal bevroegd kunnen worden in het centraal examen 2F.

Techniek en woordenschat

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan teksten zodanig vloeiend lezen dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat. Kent de meest alledaagse (frequente) woorden, of kan de betekenis van een enkel onbekend woord uit de context afleiden.	Op dit niveau is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk van leerlingen meer. De woordenschat van de leerling is voldoende, om teksten te lezen en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context afgeleid worden.		

Teksten op niveau 1F bestaan voor een groot deel uit alledaagse, voor studenten herkenbare woorden. Bovendien wordt de belangrijkste informatie in 1F-teksten op meerdere manieren verwoord, waardoor de afhankelijkheid van woordkennis kleiner is. Op niveau 2F, 3F en 4F is er geen beperking meer aan de woordenschat. Door de beperkingen aan de onderwerpkeuze (zie de algemene beschrijvingen in paragraaf 3.2) bevatten 2F-teksten echter nog steeds relatief veel frequente, algemene woorden. Dit betekent niet per se dat studenten deze woorden dagelijks gebruiken, maar wel dat de woorden vaak voorkomen in schriftelijk taalgebruik gericht op een ruim publiek of dat lezers de betekenis ervan vrij eenvoudig kunnen afleiden uit de woorddelen of uit de context. Op niveau 3F is dat lastiger doordat de informatiedichtheid van de teksten daar hoger ligt.

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Techniek en woordenschat

De student...	Voorbeeldvragen
bezit voldoende woordenschat om teksten te lezen en kan wanneer nodig de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context afleiden.	<p><i>VB-EX 2014: Samen de problemen aanpakken</i> In alinea 1 staat: "De wijkagent speelt bij dit alles een cruciale rol."</p> <p>In welk van onderstaande zinnen is het woord "cruciale" goed vervangen?</p> <p>☐ De wijkagent speelt bij dit alles een <i>belangrijke</i> rol ☐ De wijkagent speelt bij dit alles een <i>sociale</i> rol ☐ De wijkagent speelt bij dit alles een <i>veilige</i> rol ☐ De wijkagent speelt bij dit alles een <i>zelfstandige</i> rol.</p>
	<p><i>VB-EX 2015: Jongeren moeten niet kieskeurig zijn</i> In alinea 4 staat de zin: "Het beeld dat sommige mensen hebben van werk in bijvoorbeeld de metaalindustrie strookt niet met de werkelijkheid."</p> <p>Wat bedoelt de schrijver hiermee?</p> <p>☐ Er is niet zoveel verschil tussen het beeld dat men heeft over werken in de metaalindustrie en de werkelijkheid. ☐ De metaalindustrie brengt verkeerde informatie over werken in deze branche naar buiten. ☐ Jongeren hebben een verkeerd beeld van hoe het is om te werken in de metaalindustrie.</p>

Begrijpen

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Herkennt specifieke informatie, wanneer naar één expliciet genoemde informatie-eenheid gevraagd wordt (letterlijk begrip). Kan (in het kader van het leesdoel) belangrijke informatie uit de tekst halen en kan zijn manier van lezen daar op afstemmen (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven en maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten. Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip. Herkennt beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).	Kan tekstsoorten benoemen. Kan de hoofdgedachte in eigen woorden weergeven. Begrijpt en herkent relaties als oorzaak-gevolg, middel-doel, opsomming e.d. Maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken, meningen en feiten. Maakt onderscheid tussen standpunt en argument. Maakt onderscheid tussen drogreden en argument.	Maakt onderscheid tussen uiteenzettende, beschouwende of betogende teksten. Maakt onderscheid tussen argumenten: objectieve versus subjectieve argumenten en onderscheidt drogreden van argument. Herkent argumentatieschema's. Herkent ironisch taalgebruik.

Begrijpen is een veelomvattende deelvaardigheid. Dat begint op niveau 1F met het begrip van informatie die letterlijk in de tekst staat en groeit uit naar het kunnen begrijpen van alle onderdelen en verbanden in een complex opgebouwde tekst op niveau 4F.

Bij leestaken op niveau 1F wordt vaak gevraagd om lokale informatie, die vaak direct uit de tekst te halen is, of om belangrijke informatie, die lezers vrij eenvoudig kunnen achterhalen doordat belangrijke informatie gemarkeerd of herhaald wordt. Veel 1F-leestaken testen tekstbegrip dus op het niveau van woorden en zinnen (microniveau). Begrijpen op niveau 2F gaat een stap verder: leerlingen moeten hier ook begrijpen op het niveau van de alinea (mesoniveau) en de tekst als geheel (macroniveau). Lezers moeten bijvoorbeeld een link kunnen leggen tussen informatie in de kern en een conclusie in het slot van een tekst.

De heldere opbouw van de tekst en de signaalwoorden helpen leerlingen om hoofd- van bijzaken te onderscheiden en relaties tussen tekstdelen te leggen. Nieuw op 2F is dat leerlingen ook relaties tussen verschillende teksten moeten kunnen leggen, bijvoorbeeld tussen een licht opiniërend artikel in de krant en een korte ingezonden brief die daar een reactie op vormt.

In het examen op niveau 2F wordt kandidaten niet gevraagd allerlei categorieën te benoemen, maar moeten ze wel steeds de bedoeling van de schrijver kunnen achterhalen. Ze moeten dus wél kunnen bepalen met welk doel de schrijver een tekst heeft geschreven, maar hoeven niet de tekstsoort te benoemen. En ze moeten wél door hebben of een uiting letterlijk of figuurlijk bedoeld is en wat de schrijver ermee zegt, maar ze hoeven niet allerlei typen beeldspraak of figuurlijk taalgebruik te herkennen. Dat hoeven ze pas te kunnen op niveau 3F.

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Begrijpen

De student...	Voorbeeldvragen
kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven.	<p><i>VB-EX 2015: Klanten verkijken zich op risico's pijnstillers</i></p> <p>Wat is de belangrijkste boodschap van de tekst?</p> <p>O Veel Nederlanders blijken te weinig kennis te hebben over pijnstillers en daarom moeten zij beter geïnformeerd worden.</p> <p>O Veel Nederlanders gebruiken te veel pijnstillers waardoor ze last krijgen van vervelende bijwerkingen.</p> <p>O Veel Nederlanders negeren de adviezen van drogisterijen over pijnstillers en lopen daarmee een gezondheidsrisico.</p>

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Begrijpen (vervolg)

De student...	Voorbeeldvragen
<p>maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken.</p>	<p><i>VB-EX 2016: Hoe maak ik mijn hoofd leeg?</i></p> <p>In alinea 7 staat een aantal tips.</p> <p>Wat is de belangrijkste tip van deze alinea?</p> <p>☐ Adem een keer diep in. ☐ Doe je ogen weer open. ☐ Herhaal de oefening regelmatig.</p>
<p>legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten.</p>	<p><i>VB-EX 2015: Pang!</i></p> <p>In alinea 2 beschrijft de schrijver een onderzoek dat aantoont dat je agressief wordt van gewelddadige games.</p> <p>Wat doet hij in alinea 3 en 4?</p> <p>☐ Hij bespreekt nog meer onderzoeken waarin hetzelfde wordt aangetoond. ☐ Hij geeft aan waarom hij het niet eens is met de conclusie van het onderzoek. ☐ Hij legt uit waarom het onderzoek volgens hem niet duidelijk genoeg is.</p>
<p>ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip.</p>	<p><i>VB-EX 2017: Hoe maak ik mijn hoofd leeg?</i></p> <p>Julia moet voor haar opleiding binnenkort verschillende opdrachten inleveren. Het zijn zoveel opdrachten dat ze vastloopt. Een vriendin geeft haar de tip eerst haar hoofd leeg te maken.</p> <p>Wat is de juiste volgorde van de stappen waarmee Julia haar hoofd leeg kan maken?</p> <p>☐ eerst dingen noteren, dan een ontspannende plek zoeken en ten slotte spullen ordenen ☐ eerst dingen noteren, dan spullen ordenen en ten slotte een ontspannende plek zoeken ☐ eerst spullen ordenen, dan dingen noteren en ten slotte een ontspannende plek zoeken ☐ eerst spullen ordenen, dan een ontspannende plek zoeken en ten slotte dingen noteren</p>
<p>herkent beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).</p>	<p><i>VB-EX 2016: Dierbewust dagje uit</i></p> <p>In de laatste zin van alinea 5 staat: "Zelfs een doodzieke dolfijn 'lacht' dus nog."</p> <p>Wat bedoelt de schrijver hiermee?</p> <p>☐ Dolfijnen blijven altijd lachen. ☐ Dolfijnen kunnen helemaal niet lachen. ☐ Dolfijnen lijken altijd te lachen.</p>

Interpreteren

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan.	Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis. Kan de bedoeling van tekstgedeeltes en/of specifieke formuleringen duiden. Kan de bedoeling van de schrijver verwoorden.	Trekt conclusies naar aanleiding van een (deel van de) tekst. Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de schrijver.	Kan een vergelijking maken met andere teksten en tussen tekstdelen. Kan ook impliciete relaties tussen tekstdelen aangeven. Herkent persoonlijke waardeoordelen en interpreteert deze als zodanig.

Op niveau 1F maakt de tekst goed duidelijk wat de schrijver bedoelt en wil bereiken. Meninge n, gevoelens en opvattingen worden meestal letterlijk verwo ord, waarbij goed is aangegeven wie wat vindt. Ook op niveau 2F is de bedoeling van de schrijver nog vrij duidelijk in de tekst terug te vinden, maar lezers moeten nu ook van kleinere teksteen heden of zelfs van specifieke zinnen de bedoeling kunnen aangeven. Hierbij is soms algemene kennis nodig om de keuzes van de schrijver goed te kunnen plaatsen. Om de eerste voorbeeldvraag hieronder te beantwoorden, moeten studenten er bijvoorbeeld aan denken dat veel boerenbedrijven in de zomer oogsten. Toch blijft de interpretatie in al deze gevallen vrij dicht bij de oorspronkelijke tekst en hoeven studenten geen grote denkstappen te zetten om de bedoeling van de auteur te achterhalen. Dat moeten ze pas kunnen op niveau 3F.

In het examen zal niet van studenten worden gevraagd om zelf de bedoeling van de schrijver of de relatie tussen teksten of tekstdelen te verwoorden. Het betreft immers een meerkeuzetoets. Deze vaardigheid wordt dus op een indirecte manier bevraagd, door studenten de juiste bedoeling of de juiste relatie uit een serie antwoordalternatieven te laten kiezen.

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Interpreteren

De student...	Voorbeeldvragen
legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis.	<p><i>VB-EX 2013: Weg met die lange vakantie</i></p> <p>In alinea 1 staat: "De leerplicht was prima, maar in de zomer golden de wetten van het boerenbedrijf."</p> <p>Wat wordt bedoeld met de uitspraak "maar in de zomer golden de wetten van het boerenbedrijf"?</p> <p>☐ De boeren waren tegen de invoering van de leerplicht. ☐ De leerplicht was toen niet van toepassing op het boerenbedrijf. ☐ Leerlingen moesten helpen bij het binnenhalen van de oogst.</p>
kan de bedoeling van tekstgedeeltes en/of specifieke formuleringen duiden.	<p><i>VB-EX 2017: Waarom u kunt rekenen op de beste behandeling</i></p> <p>Tijdens de behandeling heeft de fysiotherapeut overleg met de huisarts.</p> <p>Waarover gaat dit overleg?</p> <p>☐ over de problemen ☐ over de voortgang ☐ over het vervolg</p>

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Interpretieren (vervolg)

De student...	Voorbeeldvragen
kan de bedoeling van de schrijver verwoorden.	<p><i>VB-EX 2016: Zeggen we nog hallo?</i></p> <p>Wat is het belangrijkste doel van de schrijver?</p> <p>☐ de lezer informeren over het nut van een Nationale Begroetingsdag</p> <p>☐ de lezer informeren over verschillende manieren om mensen te groeten</p> <p>☐ de lezer informeren over zijn eigen ervaringen met het groeten van mensen</p>

Evalueren

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan een oordeel over een tekst(deel) verwoorden.	Kan relaties tussen en binnen teksten evalueren en beoordelen.	<p>Kan het doel van de schrijver aangeven als ook de talige middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken.</p> <p>Kan de tekst opdelen in betekenisvolle eenheden en kan de functie van deze eenheden benoemen.</p> <p>Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen.</p> <p>Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.</p>	<p>Kan argumentatie analyseren en beoordelen.</p> <p>Kan een tekst beoordelen op consistentie.</p> <p>Kan taalgebruik beoordelen.</p>

Vanaf niveau 2F moeten studenten kunnen beoordelen of bepaalde informatie in de tekst relevant, belangrijk of op een andere manier waardevol is, gegeven wat er eerder of later in de tekst gezegd wordt. Ook moeten ze bijvoorbeeld kunnen aangeven of twee tekstdelen of auteurs van verschillende teksten hetzelfde beweren of elkaar juist tegenspreken. Deze vorm van evalueren vereist dat ze beide teksten of tekstdelen eerst interpreteren, om vervolgens te vergelijken hoe/of deze bij elkaar passen.

Voorbeeldvraag bij Evalueren

De student...	Voorbeeldvraag
kan relaties tussen en binnen teksten evalueren en beoordelen.	<p><i>VB-EX 2015: Pang!</i></p> <p>Wat is de overeenkomst tussen het onderzoek van de universiteit in Texas en het onderzoek van de universiteit in Ohio?</p> <p>☐ Ze bewijzen beide dat de conclusies van de Franse universiteit niet kloppen.</p> <p>☐ Ze gaan beide in op de gevoelens van mensen die gewelddadige games spelen.</p> <p>☐ Ze tonen beide aan dat het spelen van gewelddadige games effecten kan hebben.</p>

Samenvatten

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
	Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten.	Kan een tekst beknopt samenvatten voor anderen.	Kan van een tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.

In het centraal examen 2F hoeven studenten niet zélf een samenvatting van een tekst te schrijven. Het betreft immers een meerkeuzetoets. Wel komt een indirecte vorm van samenvatten voor, waarbij studenten moeten bepalen wat de beste/juiste samenvatting van een tekst of tekstdeel is, of waarbij ze moeten aangeven welke zinnen wel/niet in een samenvatting thuishoren. Het belangrijkste verschil met niveau 3F betreft de complexiteit van de tekst die moet worden samengevat: op niveau 2F wordt dit alleen gevraagd bij eenvoudige teksten of tekstdelen; op niveau 3F ook bij complexere teksten of tekstdelen.

Voorbeeldvraag bij Samenvatten

De student...	Voorbeeldvraag
kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten.	<i>VB-EX 2017: Verstopt!</i> Welke zin vat deze tekst het best samen? ☐ Mensen kunnen zelf veel doen om afvoerproblemen te voorkomen. ☐ Mensen mogen geen huishoudelijk afval door hun afvoer spelen. ☐ Mensen vinden het vaak lastig om verstoppingen te voorkomen.

Opzoeken

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan informatie opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken, zoals woordenboeken, telefoongids e.d. Kan schematische informatie lezen en relaties met de tekst expliciteren.	Kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek) bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.	Kan de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen en vermeldt bronnen. Kan snel informatie vinden in langere rapporten of ingewikkelde schema's.	

Bij het centraal examen 2F krijgen studenten natuurlijk niet de gelegenheid om zelf naar de schoolbibliotheek te gaan of vrij op het internet informatie te zoeken. Ook is het zelf formuleren van trefwoorden geen optie. Wel kan studenten gevraagd worden om bijvoorbeeld informatie in een tabel op te zoeken, of om – gegeven een situatieschets – te bepalen waar in een inhoudsopgave of een rij internetlinks ze bruikbare informatie verwachten aan te treffen.

Voorbeeldvraag bij Opzoeken

De student...	Voorbeeldvraag
kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek) bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.	<p><i>Prototype 2011 : Fietsen met rekenkracht</i></p> <p>In de tekst staat: "Er blijkt weinig kwaliteitsverschil tussen de 2 soorten, maar de draadloze hebben veel meer functies."</p> <p>Klopt deze bewering met de informatie in de tabel?</p> <p> ☐ Ja, want alle draadloze fietscomputers hebben meer functies dan de fietscomputers met draad. ☐ Ja, want de meeste draadloze fietscomputers hebben meer functies dan de fietscomputers met draad ☐ Nee, want alle draadloze fietscomputers hebben minder functies dan de fietscomputers met draad. ☐ Nee, want de meeste draadloze fietscomputers hebben minder functies dan de fietscomputers met draad. </p>

5 Luisteren in het centraal examen

Het *Referentiekader Nederlandse taal* verwijst, zoals gebruikelijk is in de taal- en tekstwetenschap, ook bij het onderdeel luisteren naar *teksten*. In dit hoofdstuk worden termen zoals (*kijk*)*luisterfragmenten* en *audiomateriaal* dan ook afgewisseld met de term *teksten*.

De opbouw van Hoofdstuk 5 is parallel aan die van Hoofdstuk 4: paragraaf 5.1 behandelt de typerende kenmerken van de teksten die studenten moeten kunnen beluisteren, paragraaf 5.2 maakt vervolgens duidelijk met welke tekstsoorten studenten op 2F moeten kunnen omgaan en paragraaf 5.3 bespreekt tot slot welke deelvaardigheden studenten hierbij geacht worden te beheersen. Per deelvaardigheid worden opnieuw voorbeelden gegeven van vragen die zoal kunnen voorkomen in het centraal examen. Bijlage 2 geeft de integrale tekst uit het Referentiekader weer voor het onderdeel *luisteren*.

5.1 Tekstkenmerken

Voor de examinering van luisteren wordt audiomateriaal en audiovisueel materiaal geselecteerd uit radio- en televisieprogramma's en van internet. Ieder examen biedt een scala aan onderwerpen en typen (*kijk*)*luistermateriaal* aan (zie ook paragraaf 3.2).

Tekstkenmerken: lengte

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Teksten zijn niet lang; luisterduur is 5-10 minuten.	Langere teksten; luisterduur tot ongeveer 20 minuten komt voor. Meer kan mits er enige mate van interactie mogelijk is (zoals vragen stellen).	Lange teksten komen voor, luisterduur kan 30 minuten en meer zijn, ook als er geen interactie mogelijk is.	De tekstlengte/luisterduur doet er niet meer toe.

Doorgaans worden er voor het examen meerdere langere stukken 'tekst' geselecteerd. Studenten moeten volgens het Referentiekader immers langere tijd kunnen luisteren zonder zelf mee te praten, alhoewel die lengte gezien de duur van een examen relatief beperkt is. De teksten worden vervolgens in fragmenten opgeknipt om ze in behapbare omvang aan specifieke vragen te kunnen koppelen.

Om het werkgeheugen niet onnodig te belasten en om aan te sluiten bij de manier van werken die internet faciliteert, kan de student deze audio- of audiovisuele fragmenten meermalen gedeeltelijk of in zijn geheel afspelen. Vanwege de tijdsdruk is het raadzaam om dit niet te vaak te doen.

Tekstkenmerken: opbouw

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
De teksten hebben een eenvoudige structuur. De informatie is herkenbaar geordend, met een duidelijk gebruik van verwijs-, verbindings- en signaalwoorden. De teksten hebben een lage informatiedichtheid doordat bijvoorbeeld informatie vaak herhaald wordt. Er wordt niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden en denkstappen worden duidelijk aangegeven. De teksten kunnen redelijk informatiedicht zijn.	De teksten hebben een structuur waarbij verbanden niet altijd duidelijk of expliciet worden aangegeven. Er worden minder frequente verbindingswoorden gebruikt. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	

Zowel op niveau 1F als op niveau 2F hebben de teksten een duidelijke opbouw. In beide gevallen wordt de samenhang tussen verschillende onderdelen goed aangegeven met bekende signaalwoorden (*ten eerste, ten tweede, dus*) en overgangszinnen (*nu we de voordelen besproken hebben, gaan we het hebben over de nadelen*). Op niveau 2F komt daarbij dat denkstappen duidelijk benoemd worden, wat bijvoorbeeld inhoudt dat sprekers bij een conclusie duidelijk vermelden welke argumenten tot deze conclusie leiden (*het belangrijkste argument hiervoor is dat...*). Van luisteraars op niveau 3F wordt verwacht dat zij zelf de grote lijn in de gaten houden en relaties tussen zinnen doorzien, ook als deze relaties niet duidelijk zijn gemarkeerd met verbindingswoorden.

Het belangrijkste verschil tussen 1F en 2F zit in de informatiedichtheid van de (kijk)luisterfragmenten. Op het onderliggende 1F-niveau blijft de hoeveelheid informatie beperkt en wordt informatie vrij veel herhaald, terwijl de informatiedichtheid op niveau 2F al wat hoger kan zijn. Op 3F bevatten (kijk)luisterteksten vrij veel informatie en volgen nieuwe brokken informatie elkaar in hoog tempo op.

5.2 Tekstsoorten

Net als bij lezen benoemt het Referentiekader specifieke taken die een taalgebruiker moet kunnen uitvoeren op niveau 2F. Er worden drie (kijk)luistersituaties benoemd (zie de volgende tabellen).

Luisteren naar instructies

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om taken of handelingen uit te kunnen voeren.	Kan uitleg en instructies over concrete onderwerpen begrijpen.	Kan uitleg en instructies over concrete en abstracte onderwerpen begrijpen.	Kan complexe uitleg en langere instructies begrijpen.

Luisteren als lid van een live publiek

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan de hoofdlijn begrijpen van korte informatieve, instructieve en betogende teksten met een duidelijke structuur en voldoende herhaling. Kan een eenvoudig, voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.	Kan een helder gestructureerde voordracht, toespraak of les begrijpen over vertrouwde onderwerpen binnen het eigen vak- of interessegebied. Kan een voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.	Kan in een lange(re) uiteenzetting, beschouwing of betoog de hoofdpunten en onderbouwingen begrijpen, ook als het onderwerp buiten het vak- of interessegebied ligt en het onderwerp abstract is.	Kan de meeste voordrachten, discussies en debatten zonder moeite begrijpen.

Luisteren naar radio en televisie en naar gesproken tekst op internet

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan hoofdpunten van korte en duidelijke berichten op radio en televisie en via internet begrijpen als onderwerp en context bekend zijn. Kan selectief luisteren om de benodigde informatie zoals openingstijden, adres, telefoonnummer te halen uit korte berichten op bijvoorbeeld een telefoonbeantwoorder.	Kan de hoofdpunten begrijpen van (nieuws) berichten, documentaires, reclameboodschappen en discussieprogramma's over vertrouwde onderwerpen. Kan films en televisieseries geschikt voor de eigen leeftijd volgen.	Kan de meeste gesproken teksten in radio- en televisieprogramma's en ander uitgezonden of opgenomen geluidsmateriaal begrijpen.	Kan alle gesproken tekst in radio- en televisieprogramma's en films begrijpen.

Het luisteren als lid van een live publiek is uiteraard niet toetsbaar in de huidige examenvorm. In het examen komt vooral de laatste taak aan de orde: luisteren naar radio en televisie en naar gesproken tekst van internet. Hierbij valt te denken aan documentaires, reportages, interviews, gesprekken en discussieprogramma's. Films en televisieseries zijn vanwege hun lengte minder geschikt om in examens te gebruiken.

5.3 Deelvaardigheden

Het Referentiekader maakt in de omschrijving van de *kenmerken van de taakuitvoering* onderscheid tussen verschillende deelvaardigheden (zie de tabel hieronder en de tabellen op de volgende pagina's):

- begrijpen
- interpreteren
- evalueren
- samenvatten.

Deze deelvaardigheden geven aan wat de luisteraar met de informatie uit de tekst moet kunnen doen.

Begrijpen

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
<p>Kan hoofdzaken uit de tekst halen.</p> <p>Kan via selectie belangrijke informatie uit de tekst halen en kan de manier van luisteren daar op afstemmen (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).</p>	<p>Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven en kan onderscheid tussen hoofd- en bijzaken maken.</p> <p>Kan relaties tussen tekstdelen leggen.</p> <p>Kan informatie ordenen (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip.</p> <p>Kan wanneer nodig de betekenis van onbekende woorden afleiden uit de vorm, woordsoort, samenstelling of context.</p> <p>Kan beeldspraak herkennen.</p> <p>Kan een relatie leggen tussen tekst en beeld.</p>	<p>Kan (verhalende, informatieve, instructieve en betogende) tekstsoorten onderscheiden en benoemen.</p> <p>Kan onderscheid maken tussen mening en feit.</p> <p>Kan onderscheid maken tussen standpunt en argument.</p>	<p>Kan argumentatieschema's herkennen.</p> <p>Kan objectieve en subjectieve argumenten onderscheiden.</p> <p>Kan details begrijpen en verbinden met de hoofdgedachte.</p>

Op niveau 1F wordt de belangrijkste informatie duidelijk aangegeven en herhaald. Op niveau 2F moeten luisteraars actiever aan de slag om te bepalen wat de hoofdzaak is en om verbanden te leggen tussen zinnen en tekstdelen. Hierbij kunnen ze gebruikmaken van signaalwoorden zoals *bovendien*, *hoewel* en *het gevolg is dat*.

De 2F-teksten betreffen vertrouwde onderwerpen (zie paragraaf 5.2). Daarbinnen kunnen wel onbekende woorden en beeldspraak voorkomen. Studenten moeten dan woordraadstrategieën toepassen of de context gebruiken om de betekenis te bepalen.

Het omgaan met kijkluisterfragmenten veronderstelt dat studenten tekst en beeld in combinatie kunnen begrijpen. Hierbij moeten ze tekst en beeld met elkaar in verband kunnen brengen.

Op niveau 3F moeten studenten meer reflecteren op onderdelen van een tekst, door bijvoorbeeld te benoemen wat standpunten en wat argumenten zijn, en of een uitspraak een feit of een mening betreft. Dit hoeven studenten op niveau 2F nog niet te kunnen.

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Begrijpen

De student...	Voorbeeldvragen
kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven	<p><i>VB-EX 2015: Groene koeien</i></p> <p>Om welke vraag draait het in dit programma?</p> <p>☐ Hoe groen is de koe?</p> <p>☐ Hoe koevriendelijk is Nederland?</p> <p>☐ Koe in de wei of koe in de stal?</p>

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Begrijpen (vervolg)

De student...	Voorbeeldvragen																																				
kan onderscheid tussen hoofd- en bijzaken maken	<p><i>VB-EX 2017: Zeezeilen en slapen</i></p> <p>Wat is de belangrijkste conclusie uit het onderzoek voor Lucas Schröder?</p> <p>☐ Om beter te presteren moet hij meer uren per dag slapen. ☐ Om beter te presteren moet hij op de juiste momenten slapen. ☐ Om beter te presteren moet hij vaker dieper slapen.</p>																																				
kan relaties tussen tekstdelen leggen.	<p><i>VB-EX 2017: Kooptips: Hoofdtelefoons</i></p> <p>In dit programma wordt gezegd: "Maar niet iedereen vindt dat comfortabel."</p> <p>Wat vindt NIET iedereen comfortabel?</p> <p>☐ een compacte hoofdtelefoon ☐ een opvouwbare hoofdtelefoon ☐ een set oordopjes</p>																																				
kan informatie ordenen (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip.	<p><i>VB-EX 2015: Veiligheidsinstructie</i></p> <p>Ruud loopt in de fabriek en het ontruimingsalarm gaat af. Hieronder staat een aantal te nemen stappen.</p> <p>A. luisteren naar instructies van bedrijfshulpverlener B. melden bij bedrijfshulpverlener C. naar verzamelplaats gaan D. rustig blijven E. vluchtwegaanduidingen volgen</p> <p>Wat is de juiste volgorde waarin Ruud moet handelen?</p> <p>Klik bij elke stap de bijbehorende zin aan.</p> <table border="1" data-bbox="539 1473 956 1666"> <thead> <tr> <th></th> <th>A</th> <th>B</th> <th>C</th> <th>D</th> <th>E</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>stap 1</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>stap 2</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>stap 3</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>stap 4</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>stap 5</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		A	B	C	D	E	stap 1						stap 2						stap 3						stap 4						stap 5					
	A	B	C	D	E																																
stap 1																																					
stap 2																																					
stap 3																																					
stap 4																																					
stap 5																																					
kan wanneer nodig de betekenis van onbekende woorden afleiden uit de vorm, woordsoort, samenstelling of context.	<p><i>VB-EX 2017: Alle kinderen verplicht hun zwemdiploma</i></p> <p>Jan Kossen vindt "zwemveilig" zijn belangrijker dan zwemdiploma's.</p> <p>Wat bedoelt Jan Kossen met de term "zwemveilig"?</p> <p>☐ dat je alleen op veilige plekken gaat zwemmen ☐ dat je les hebt gehad in veilig zwemmen ☐ dat je sterker wordt door regelmatig te zwemmen</p>																																				

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Begrijpen (vervolg)

De student...	Voorbeeldvragen
kan beeldspraak herkennen.	<p><i>VB-EX 2017: Kooptips: Hoofdtelefoons</i></p> <p>In dit programma heeft de presentator het over het kijken naar een schilderij met een 'roze bril' op.</p> <p>Wat wil hij hiermee zeggen?</p> <p>☐ dat geluid realistischer wordt als de hoge en de lage tonen meer nadruk krijgen</p> <p>☐ dat het originele geluid is aangepast aan de wensen van de luisteraars</p> <p>☐ dat je het originele geluid hoort zoals de kunstenaar het bedoeld heeft</p>
kan een relatie leggen tussen tekst en beeld.	<p><i>VB-EX 2017: Varen doe je samen</i></p> <p>Deze instructiefilm begint met beelden van schepen in de haven.</p> <p>Wat maken deze beelden duidelijk?</p> <p>☐ dat grote schepen voorrang krijgen als ze in de haven varen</p> <p>☐ dat het voor kleine schepen niet verstandig is om in de haven te varen</p> <p>☐ dat verschillende soorten schepen gebruikmaken van de haven</p>

Interpreteren

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan. Kan relaties leggen tussen tekstuele informatie en eigen kennis en ervaringen.	Kan informatie en meningen interpreteren. Kan de bedoeling van de spreker(s) of het doel van de makers van een programma verwoorden.	Kan de tekst vergelijken met inhouden uit andere teksten en kan tekstdelen met elkaar vergelijken. Kan conclusies trekken naar aanleiding van een (deel van de) tekst en over intenties, opvattingen, gevoelens, stemming en toon van de spreker(s). Kan de bedoeling van de spreker(s) verwoorden als ook de verbale en non-verbale middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan onderscheid maken tussen drogreden en argument.	Kan impliciete attitudes en relaties tussen sprekers vaststellen. Kan persoonlijke waardeoordelen herkennen en als zodanig interpreteren.

Interpreteren op niveau 2F houdt in dat studenten kunnen achterhalen wat een spreker nu eigenlijk zegt en wat hij ermee wil bereiken. Hierbij kunnen ze letten op wat er gezegd wordt, op hoe dit gezegd wordt en op non-verbale signalen. Pas op niveau 3F moeten ze daarbij ook kunnen benoemen op welke verbale of non-verbale elementen ze hun interpretatie baseren.

Op niveau 2F hoeven luisteraars zich nog maar op één gesprek en één spreker tegelijk te richten; pas op niveau 3F wordt van luisteraars verwacht dat zij bij de interpretatie van de tekst een vergelijking tussen gesprekken en/of sprekers kunnen maken.

Ook bij luisteren hoeven studenten in het examen niet zelf de bedoeling van de spreker(s) of het doel van de makers van een programma te verwoorden. Deze vaardigheid wordt dus op een indirecte manier bevraagd, door studenten de juiste bedoeling of het juiste doel een serie antwoordalternatieven te laten kiezen.

Voorbeeldvragen bij de deelcomponenten van Interpreteren (vervolg)

De student...	Voorbeeldvragen
kan informatie en meningen interpreteren.	<p><i>VB-EX 2017: Kooptips: Hoofdtelefoons</i></p> <p>De presentator raadt je aan je eigen muziek mee te nemen naar de winkel.</p> <p>Waarom is dat volgens hem belangrijk?</p> <p>☐ Je kunt dan beter de mooiste hoofdtelefoon kiezen.</p> <p>☐ Je kunt dan beter het comfort vergelijken.</p> <p>☐ Je kunt dan beter het geluid vergelijken.</p>
kan de bedoeling van de spreker(s) of het doel van de makers van een programma verwoorden.	<p><i>VB-EX 2017: Kooptips: Hoofdtelefoons</i></p> <p>Wat is het doel van dit programma?</p> <p>☐ kijkers ervan overtuigen welke hoofdtelefoon ze het best kunnen kopen</p> <p>☐ kijkers informeren over waar je het best een hoofdtelefoon kunt kopen</p> <p>☐ kijkers instrueren over hoe zij de juiste keuze kunnen maken voor een hoofdtelefoon</p>

Evalueren

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan een oordeel over een tekst(deel) of televisie- of radioprogramma (of fragment ervan) verwoorden.	Kan een oordeel over de waarde van een tekst(deel) of televisie- of radioprogramma (of fragment ervan) verwoorden voor zichzelf en kan dit oordeel toelichten.	Kan een oordeel geven over de waarde en de betrouwbaarheid van de gegeven informatie voor zichzelf en voor anderen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen.	Kan impliciete attitudes en relaties tussen sprekers vaststellen. Kan een tekst beoordelen op consistentie.

Op niveau 2F moeten studenten kunnen bepalen of de beluisterde informatie relevant, bruikbaar of op een andere manier waardevol is. Buiten de examensituatie moeten ze kunnen inschatten of informatie waardevol is voor henzelf, maar bij het examen hoeven ze alleen te laten zien dat ze een oordeel kunnen vellen binnen de context van wat er verder nog wordt gezegd in het (kijk)luisterfragment. Pas vanaf niveau 3F hoeven studenten de beluisterde informatie ook te kunnen beoordelen vanuit het perspectief van anderen, bijvoorbeeld aan de hand van een situatieschets.

Voorbeeldvraag bij Evalueren

De student...	Voorbeeldvraag
kan een oordeel over de waarde van een tekst(deel) of televisie- of radioprogramma (of fragment ervan) verwoorden voor zichzelf en kan dit oordeel toelichten.	<p><i>VB-EX 2017: Etiketten lezen</i></p> <p>In dit programma wordt aandacht besteed aan etiketten op voedingsmiddelen.</p> <p>Waarom is dat zinvol?</p> <p>☐ Consumenten kunnen nu kritischer kijken naar informatie op etiketten.</p> <p>☐ Consumenten zullen nu meer gezonde producten gaan kopen.</p> <p>☐ Fabrikanten weten nu op welke punten ze etiketten kunnen verbeteren.</p> <p>☐ Fabrikanten zullen nu eerlijkere productinformatie aan consumenten geven.</p>

Samenvatten

Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kan aantekeningen maken. Kan de informatie gestructureerd weergeven.	Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten (voor zichzelf).	Kan een tekst samenvatten voor zichzelf en ook voor anderen.	Kan van de gesproken tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.

In het centraal examen 2F hoeven studenten ook bij het onderdeel (kijk)luisteren niet zelf een samenvatting te schrijven. Wel kunnen er bij (kijk)luisteren samenvattende zinnen worden gepresenteerd, waaruit studenten de beste moeten kiezen.

Voorbeeldvraag bij Samenvatten

De student...	Voorbeeldvraag
kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten (voor zichzelf).	<p><i>VB-EX 2018: Kooptips: Hoofdtelefoons</i></p> <p>André wil een comfortabele hoofdtelefoon voor in de trein kopen.</p> <p>Welk type hoofdtelefoon kan hij het best kopen volgens dit programma?</p> <p>☐ Een compact, gesloten model, dat niet klemt</p> <p>☐ Een compact, gesloten model, met een kort snoer</p> <p>☐ Een compact, open model, met een verlengsnoer</p> <p>☐ Een compact, open model, met volumeregelaar</p>

Bijlage 1: Referentieniveaus taal – Lezen zakelijke teksten

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Algemene omschrijving Lezen zakelijke teksten	Kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld.	Kan teksten lezen over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling en over onderwerpen die verder van de leerling af staan.	Kan een grote variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard zelfstandig lezen. Leest met begrip voor geheel en details.	Kan een grote variatie aan teksten lezen over tal van onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard en kan die in detail begrijpen.

Teksten

Tekstkenmerken	De teksten zijn eenvoudig van structuur; de informatie is herkenbaar geordend. De teksten hebben een lage informatiedichtheid; belangrijke informatie is gemarkeerd of wordt herhaald. Er wordt niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd. De teksten bestaan voornamelijk uit frequent gebruikte (of voor de leerlingen alledaagse) woorden.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden in de tekst worden duidelijk aangegeven. De teksten hebben overwegend een lage informatiedichtheid en zijn niet te lang.	De teksten zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke opbouw die tot uiting kan komen in het gebruik van kopjes. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	De teksten zijn complex en de structuur is niet altijd even duidelijk.
----------------	--	--	---	--

1. Lezen van informatieve teksten	Kan eenvoudige <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals zaakvakteksten, naslagwerken, (eenvoudige) internetteksten, eenvoudige schematische overzichten.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, waaronder schoolboek en studieteksten (voor taal- en zaakvakken), standaardformulieren, populaire tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden) en het alledaagse nieuws in de krant.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals voorlichtingsmateriaal, brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik), teksten uit (gebruikte) methodes, maar ook krantenberichten, zakelijke correspondentie, ingewikkelde schema's en rapporten over het eigen werkterrein.	Kan <i>informatieve</i> teksten met een hoge informatiedichtheid lezen, zoals lange en ingewikkelde rapporten en gecondenseerde artikelen.
2. Lezen van instructies	Kan eenvoudige <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals (eenvoudige) routebeschrijvingen en aanwijzingen bij opdrachten (uit de methode).	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals recepten, veelvoorkomende aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen en bijsluiters van medicijnen.	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bij onbekende apparaten en procedures.	
3. Lezen van betogende teksten	Kan eenvoudige <i>betogende</i> teksten lezen, zoals voorkomend in schoolboeken voor taal- en zaakvakken, maar ook advertenties, reclames, huis- aan huisbladen.	Kan <i>betogende</i> , vaak redundante teksten lezen, zoals reclameteksten, advertenties, folders, maar ook brochures van formele instanties of licht opiniërende artikelen uit tijdschriften.	Kan <i>betogende</i> teksten lezen waaronder teksten uit schoolboeken, opiniërende artikelen.	Kan <i>betogende</i> teksten lezen waaronder teksten met een ingewikkelde argumentatie, of artikelen waarin de schrijver (impliciet) een standpunt inneemt of beschouwing geeft.

Kenmerken van de taakuitvoering

Techniek en woordenschat	Kan teksten zodanig vloeiend lezen dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat. Kent de meest alledaagse (frequente) woorden, of kan de betekenis van een enkel onbekend woord uit de context afleiden.	Op dit niveau is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk van leerlingen meer. De woordenschat van de leerling is voldoende, om teksten te lezen en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context afgeleid worden.		
--------------------------	--	--	--	--

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Begrijpen	Herkent specifieke informatie, wanneer naar één expliciet genoemde informatie-eenheid gevraagd wordt (letterlijk begrip). Kan (in het kader van het leesdoel) belangrijke informatie uit de tekst halen en kan zijn manier van lezen daar op afstemmen (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven en maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten. Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip. Herkent beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).	Kan tekstsoorten benoemen. Kan de hoofdgedachte in eigen woorden weergeven. Begrijpt en herkent relaties als oorzaak-gevolg, middel-doel, opsomming e.d. Maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken, meningen en feiten. Maakt onderscheid tussen standpunt en argument. Maakt onderscheid tussen drogredenen en argument.	Maakt onderscheid tussen uiteenzettende, beschouwende of betogende teksten. Maakt onderscheid tussen argumenten: objectieve versus subjectieve argumenten en onderscheidt drogredenen van argument. Herkent argumentatieschema's. Herkent ironisch taalgebruik.
Interpreteren	Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan.	Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis. Kan de bedoeling van tekstgedeeltes en/of specifieke formuleringen duiden. Kan de bedoeling van de schrijver verwoorden.	Trekt conclusies naar aanleiding van een (deel van de) tekst. Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de schrijver.	Kan een vergelijking maken met andere teksten en tussen tekstdelen. Kan ook impliciete relaties tussen tekstdelen aangeven. Herkent persoonlijke waardeoordelen en interpreteert deze als zodanig.
Evalueren	Kan een oordeel over een tekst(deel) verwoorden.	Kan relaties tussen en binnen teksten evalueren en beoordelen.	Kan het doel van de schrijver aangeven als ook de talige middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan de tekst opdelen in betekenisvolle eenheden en kan de functie van deze eenheden benoemen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen. Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.	Kan argumentatie analyseren en beoordelen. Kan een tekst beoordelen op consistentie. Kan taalgebruik beoordelen.
Samenvatten		Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten.	Kan een tekst beknopt samenvatten voor anderen.	Kan van een tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.
Opzoeken	Kan informatie opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken, zoals woordenboeken, telefoongids e.d. Kan schematische informatie lezen en relaties met de tekst expliciteren.	Kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek) bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.	Kan de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen en vermeldt bronnen. Kan snel informatie vinden in langere rapporten of ingewikkelde schema's.	

Bijlage 2: Referentieniveaus taal - Luisteren

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Algemene omschrijving Luisteren	Kan luisteren naar eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling.	Kan luisteren naar teksten over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling of die verder van de leerling af staan.	Kan luisteren naar een variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard.	Kan luisteren naar een grote variatie aan, ook complexe, teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard, die ook abstracte thema's kunnen behandelen.

Tekstkenmerken

Lengte	Teksten zijn niet lang; luisterduur is 5-10 minuten.	Langere teksten; luisterduur tot ongeveer 20 minuten komt voor. Meer kan mits er enige mate van interactie mogelijk is (zoals vragen stellen).	Lange teksten komen voor, luisterduur kan 30 minuten en meer zijn, ook als er geen interactie mogelijk is.	De tekstlengte/luisterduur doet er niet meer toe.
Opbouw	De teksten hebben een eenvoudige structuur. De informatie is herkenbaar geordend, met een duidelijk gebruik van verwijfs-, verbindings- en signaalwoorden. De teksten hebben een lage informatiedichtheid doordat bijvoorbeeld informatie vaak herhaald wordt. Er wordt niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden en denkstappen worden duidelijk aangegeven. De teksten kunnen redelijk informatiedicht zijn.	De teksten hebben een structuur waarbij verbanden niet altijd duidelijk of expliciet worden aangegeven. Er worden minder frequente verbindingswoorden gebruikt. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	

Taken

1. Luisteren naar instructies	Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om taken of handelingen uit te kunnen voeren.	Kan uitleg en instructies over concrete onderwerpen begrijpen.	Kan uitleg en instructies over concrete en abstracte onderwerpen begrijpen.	Kan complexe uitleg en langere instructies begrijpen.
2. Luisteren als lid van een live publiek	Kan de hoofdlijn begrijpen van korte informatieve, instructieve en betogende teksten met een duidelijke structuur en voldoende herhaling. Kan een eenvoudig, voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.	Kan een helder gestructureerde voordracht, toespraak of les begrijpen over vertrouwde onderwerpen binnen het eigen vak- of interessegebied. Kan een voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.	Kan in een lange(re) uiteenzetting, beschouwing of betoog de hoofdpunten en onderbouwingen begrijpen, ook als het onderwerp buiten het vak- of interessegebied ligt en het onderwerp abstract is.	Kan de meeste voordrachten, discussies en debatten zonder moeite begrijpen.
3. Luisteren naar radio en televisie en naar gesproken tekst op internet	Kan hoofdpunten van korte en duidelijke berichten op radio en televisie en via internet begrijpen als onderwerp en context bekend zijn. Kan selectief luisteren om de benodigde informatie zoals openingstijden, adres, telefoonnummer te halen uit korte berichten op bijvoorbeeld een telefoonbeantwoorder.	Kan de hoofdpunten begrijpen van (nieuws) berichten, documentaires, reclameboodschappen en vertrouwde onderwerpen. Kan films en televisieseries geschikt voor de eigen leeftijd volgen.	Kan de meeste gesproken teksten in radio- en televisieprogramma's en ander uitgezonden of opgenomen geluidsmateriaal begrijpen.	Kan alle gesproken tekst in radio- en televisieprogramma's en films begrijpen.

Kenmerken van de taakuitvoering

Begrijpen	Kan hoofdzaken uit de tekst halen. Kan via selectie belangrijke informatie uit de tekst halen en kan de manier van luisteren daar op afstemmen (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven en kan onderscheid tussen hoofd- en bijzaken maken. Kan relaties tussen tekstdelen leggen. Kan informatie ordenen (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip. Kan wanneer nodig de betekenis van onbekende woorden afleiden uit de vorm, woordsoort, samenstelling of context. Kan beeldspraak herkennen. Kan een relatie leggen tussen tekst en beeld.	Kan (verhalende, informatieve, instructieve en betogende) tekstsoorten onderscheiden en benoemen. Kan onderscheid maken tussen mening en feit. Kan onderscheid maken tussen standpunt en argument.	Kan argumentatieschema's herkennen. Kan objectieve en subjectieve argumenten onderscheiden. Kan details begrijpen en verbinden met de hoofdgedachte.
-----------	--	---	--	--

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Kenmerken van de taakuitvoering				
Interpreteren	Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan. Kan relaties leggen tussen tekstuele informatie en eigen kennis en ervaringen.	Kan informatie en meningen interpreteren. Kan de bedoeling van de spreker(s) of het doel van de makers van een programma verwoorden.	Kan de tekst vergelijken met inhouden uit andere teksten en kan tekstdelen met elkaar vergelijken. Kan conclusies trekken naar aanleiding van een (deel van de) tekst en over intenties, opvattingen, gevoelens, stemming en toon van de spreker(s). Kan de bedoeling van de spreker(s) verwoorden als ook de verbale en non-verbale middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan onderscheid maken tussen drogreden en argument.	Kan impliciete attitudes en relaties tussen sprekers vaststellen. Kan persoonlijke waardeoordelen herkennen en als zodanig interpreteren.
Evalueren	Kan een oordeel over een tekst(deel) of televisie- of radioprogramma (of fragment ervan) verwoorden.	Kan een oordeel over de waarde van een tekst(deel) of televisie- of radioprogramma (of fragment ervan) verwoorden voor zichzelf en kan dit oordeel toelichten.	Kan een oordeel geven over de waarde en de betrouwbaarheid van de gegeven informatie voor zichzelf en voor anderen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen.	Kan impliciete attitudes en relaties tussen sprekers vaststellen. Kan een tekst beoordelen op consistentie.
Samenvatten	Kan aantekeningen maken. Kan de informatie gestructureerd weergeven.	Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten (voor zichzelf).	Kan een tekst samenvatten voor zichzelf en ook voor anderen.	Kan van de gesproken tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.

